

6. Савчук С. Теоретичні аспекти бюджетної децентралізації / С. Савчук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Економіка. – 2004. – №16. – С. 81–85.

7. Усков И.В. Децентрализация как основа становления финансово самостоятельных местных органов власти / И.В. Усков // Бизнес Информ: наук журнал. – 2012. – №3. – С.107–111.

Дуда Оксана

Студентка групи ФДГзм-21

Науковий керівник – к.е.н., доцент Булавинець В.М.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

Для соціально-економічної структури українського суспільства характерна суттєва диференціація населення за рівнем добробуту, а також значна частка бідного та низька питома вага середнього прошарку населення. За міжнародними стандартами Україна належить до держав з високим ступенем нерівності населення за доходами, і ця нерівність істотно посилилася протягом останніх років. Окрім того, війна, прискорення інфляції та девальвації зумовили виникнення такого нового явища в економіці України, як «раптова бідність», тому дослідження проблем розподілу доходів домогосподарств є сьогодні достатньо актуальним.

Виявленню новітніх закономірностей та обґрунтуванню тенденцій трансформації структури сукупних доходів населення, дослідженню пов'язаних з ними проблем рівня і якості життя населення присвячено наукові праці відомих українських учених В. Близнюк Е. Лібанової, Л. Лісогор, О. Макарової, В. Новікова, С. Полякової, О. Рогожина, У. Садової, Л. Ткаченко, Л. Черенько та інших.

Мета статті полягає в дослідженні проблем, пов'язаних з формуванням доходів населення України. Поставлена мета вимагає аналізу структури й динаміки доходів населення, причин «раптової» бідності, ступеня нерівномірності розподілу доходів населення, перспективних напрямів економічної політики, спрямованих на покращання добробуту населення тощо.

Показники доходів домогосподарств посідають центральне місце в системі визначення та оцінки рівня життя людей. Доходи виступають не лише основним джерелом забезпечення матеріальних і нематеріальних потреб для розвитку особистості та оптимальним інструментом для

вимірювання добробуту суспільства, а також головним джерелом формування купівельної спроможності.

Якщо розглянути динаміку показників доходів населення України протягом 2010–2015 рр., то спостерігається досить динамічне зростання номінальних доходів (табл. 1). Проте реальні доходи значно зменшилися. Наприклад, лише за другий квартал 2015 р. реальний наявний дохід населення порівняно з 2014 р. зменшився на 34,0% [5].

Таблиця 1

Доходи домогосподарств України, млн. грн.

Показники	2010	2011	2012	2013	2014*	2015*
Доходи	1101015	1251005	1407197	1529406	1516768	1743979
у тому числі:						
заробітна плата	459153	521066	593213	633737	622087	680386
прибуток та змішаний дохід	161214	198512	212420	240871	239742	319943
доходи від власності (одержані)	56958	68059	74620	79217	85833	85185
соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	423690	463368	526944	575581	569106	658465
у тому числі:						
соціальні допомоги	237776	262744	301044	323847	321697	339142
інші поточні трансферти	32927	33681	33369	51891	57436	78857
соціальні трансферти в натурі	152987	166943	192531	199843	189973	240466

Примітка. Складено автором на основі [5]. * Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя.

За останні два роки в Україні спостерігається значне зменшення реальних доходів населення. До основних факторів, які вплинули на їх рівень належать: військовий конфлікт і збільшення чисельності внутрішніх переселенців (станом на 01.01.2016 – близько 1,5 млн. осіб), зменшення ВВП (у 2015 р. рівень ВВП знизився на 10%), високий темп інфляції (2014 р. – 25%, 2015 р. – 43%), прискорення девальвації (упродовж 2013–2016 рр. – понад 200%) [5, с. 7], збільшення податкового навантаження (наприклад, запровадження військового збору, збору з продажу-купівлі іноземної валюти, оподаткування частини пенсій, депозитів, підвищення акцизів на тютюнові вироби, алкогольні напої, а також розширення бази оподаткування для податку з нерухомого майна тощо), банкрутство банків і т.д.

Рис. 1. Структура доходів населення України за 2010–2015 рр.,%

Примітка. Складено автором на основі [5].

На рис. 1 подано структуру доходів населення України за 2010–2015 рр. Основним структурним компонентом доходу є заробітна плата. Відповідно, заробітна плата є головним джерелом і визначальним фактором матеріального добробуту населення. Однак, слід відзначити її низьку питому вагу у сукупних доходах населення України (2015 р. – 39,01%) у порівнянні з відповідним показником у розвинених країнах (Великобританія – 65%, Німеччина – 64%, Італії – 52%, Франція – 58%, Японія – 69%) [8]. Така ситуація не стимулює працююче населення реалізовувати повною мірою свій трудовий потенціал у сфері легітимної зайнятості, тим більше підвищувати власну кваліфікацію і компетентність, ефективність праці.

Як видно з рис.1, мінімальна заробітна плата поступово зростала: на кінець 2012 р. вона становила 1134 грн., 2013 р. – 1218 грн., 2014 р. – 1218 грн., 2015 р. – 1378 грн. та з 1 травня 2016 р. вона становить 1450 грн. [5; 6]. Проте темп підвищення номінальної заробітної плати був значно меншим за темпи зміни рівня інфляції, девальвації, податкового навантаження, тому значна частина населення відчула себе біднішою. Крім того, суттєво зменшилися доходи від активів. Зниження рівня доходів населення зумовило збільшення самозабезпечення за допомогою підсобного господарства, пошук додаткової роботи та розвиток тіньової діяльності [1, с. 306]. За даними Державної служби статистики України, 4,5 млн. осіб за цей період працювало в неформальному секторі [5].

Загалом, у 2015 р. за рівнем купівельної спроможності Україна серед 42 країн опинилася на 41-му місці [8]. На одного жителя України припадало 1 641 євро на рік, або близько 3 500–4 000 грн. на місяць. Проте у більшості областях, у тому числі Волинській, Житомирській, Закарпатській, Івано-Франківській середньомісячні ставки заробітної плати були набагато нижчими (як правило, менше 2 700 грн.). Значна

частина населення опинилася за межею бідності [3]. Станом на початок 2015 р. 44% респондентів уважали себе бідними [5].

Крім того, причиною високого рівня бідності є висока нерівномірність розподілу та неефективність перерозподілу з боку держави. Формування економічної системи ринкового типу породжує значну нерівномірність розподілу доходів. Аналізуючи статистику щодо розподілу доходів за перший квартал 2014 і 2015 рр., можемо стверджувати, що в Україні суттєвих змін не відбулося, навіть спостерігалася позитивна динаміка, а саме: скорочення частки осіб, які отримували дохід нижче 1 920 грн. та збільшення частки осіб з доходом понад цю грошову суму. Проте в абсолютному вимірі частка населення із середньодушовими доходами нижче розміру фактичного прожиткового мінімуму (у I півріччі 2015 р. – 2 022 грн., у I півріччі 2014 р. – 1 298 грн.) у січні-червні 2015 р. зросла майже втричі і становила 49%.

Протягом досліджуваного періоду (див. рис.1) спостерігається досить висока частка соціальних трансфертів у сукупній структурі доходів населення України (2015 р. – 37,76%). На перший погляд, складається враження, що держава піклується про своїх громадян, витрачаючи значну частку державного бюджету на утримання соціально незахищених верств населення. Однак, насправді, за рахунок значних недоліків діючої державної системи соціальних виплат, має місце «проїдання» бюджетних коштів. Необхідно стимулювати зростання зайнятості за допомогою державного регулювання економіки і, відповідно, скорочувати соціальні виплати [2].

В Україні значна частка населення отримує соціальну допомогу. У 2015 р. близько 12 млн. осіб отримували пенсії, 15 млн. домогосподарств одержували субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг. У 2013–2015 рр. питома вага тільки видатків ПФУ України у ВВП складала 14–16%. Проте є чимало осіб, які такої допомоги не потребують – псевдоінваліди, особи, які працюють у неформальному секторі, трудові мігранти та низка категорій населення, які користуються безкоштовними послугами, що компенсуються з державного бюджету. Як і раніше, залишається гострим питання низької адресності окремих видів допомог з точки зору підтримки найбільш уразливих верств населення [4, с. 25]. У зв'язку з цим серед напрямів удосконалення соціальної політики вбачаємо вдосконалення обліку та посилення адресного характеру соціальної підтримки незахищених верств населення.

Водночас для України характерний дуже низький рівень заощаджень не лише в кризовий період, але й під час економічної стабільності. Це негативно впливає на внутрішні інвестиційні можливості національної економіки, а відповідно, й на економічне зростання. Для забезпечення підвищення рівня доходів населення та ефективності соціальної політики

необхідно здійснити комплекс соціально-економічних заходів фінансової, монетарної, валютної, соціальної політики тощо. У сучасних умовах необхідно стабілізувати національне виробництво та вийти на зростаючий тренд реального ВВП. Пожвавлення економіки дозволить підвищити рівень зайнятості, номінальні та реальні доходи населення тощо. Для цього необхідно провести системну податкову реформу та знизити рівень корупції в країні.

Одним із пріоритетів є також створення сприятливого бізнес-середовища в Україні, оскільки розвиток малих та середніх підприємств призведе до збільшення доходів населення, наповнення бюджету, скорочення обсягу соціальних допомог. Пріоритетами сучасної соціальної політики мають бути підвищення якості соціальних послуг, розвиток дієвої системи соціального інвестування, активізація використання комерційних організацій для розвитку соціальної інфраструктури. З боку Національного банку України важливо стабілізувати курс валюти, оскільки це зумовлює песимістичні чи оптимістичні очікування суб'єктів господарювання та збільшує попит на іноземну валюту.

Отже, враховуючи вищевикладене можна стверджувати, що в Україні мають місце такі негативні явища, як низький рівень доходів населення, негативна диспропорція в їх структурі, висока регіональна диференціація доходів населення та заробітної плати, низький рівень оплати праці у низці галузей та регіонів країни, а також заборгованість із її виплати. На жаль, офіційна статистика доходів населення в Україні не відтворює в повній мірі реальну картину. Однак, на сьогоднішній день, для основної маси населення ситуацію в сфері доходів можна назвати критичною.

Література:

1. Бервено О. Вплив надмірної нерівності доходів на якість життя / О. Бервено // Проблеми економіки. – 2014. – №1. – С. 304–308.
2. Гуцан Т.Г. Аналіз матеріальної складової рівня життя населення та особливості її регулювання в національній економіці / Т.Г. Гуцан // Бізнес-інформ. – 2013. – №7. – С. 192–196
3. Дубенська О. Економіка після Майдану. Населення України. В лещатах бідності та економії / О. Дубенська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2015/07/15/550667>.
4. Комар Н. Теоретичні підходи до вивчення проблем бідності: глобальний та країнний виміри / Н. Комар // Галицький економічний вісник. – 2011. – №2. – С. 23–33.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку та торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.

7. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

8. Рейтинг Purchasing Power Europe, 2014–2015 pp. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/purchasing-power-parities>.

Запаранюк Оксана

Студентка групи ФДГзм-21

Науковий керівник – д.е.н., професор Кириленко О.П.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Набуття домогосподарствами України нових рис як самостійних і повноправних учасників фінансового ринку та залучення їх до активної економічної взаємодії породжує низку проблем, які пов'язані з особливостями формування та використання фінансових ресурсів в умовах трансформаційних процесів в економіці.

Фінансові ресурси домогосподарств стали об'єктом ґрунтовного дослідження як вітчизняних так і зарубіжних науковців: С. Белозьорова, Н. Героніної, В. Глухова, Т. Кізими, Д. Нехайчука, М. Тарасюка, І. Санько, В. Суркіна, С. Юрій та інших.

Питання спроможності домогосподарств забезпечувати власний добробут та необхідності самостійно піклуватись про формування належних ресурсів не лише існування, але й розвитку, набуває надзвичайної актуальності саме за умов перебудови економічної системи взагалі, та зміни пріоритетів у взаємовідносинах між державою та домогосподарствами зокрема. Одним з важливих напрямів функціонування домогосподарств, як суб'єкта фінансових відносин, є формування достатньої фінансової бази для можливості повноцінного розвитку кожного з членів домогосподарства – безпосередніх власників та носіїв людського капіталу.

Важливість розробки заходів щодо підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, при здійсненні дослідження формування, розподілу та використання фінансових ресурсів домогосподарства, пов'язана:

– зі складністю розмежування для кожного окремого домогосподарства інвестиційних можливостей та розширення споживчих витрат, з огляду на існуючу переважну більшість домогосподарств, які використовують фінансові ресурси лише на споживання – «проїдання» активних фінансових ресурсів;